

Biskop Atle Sommerfeldt:

VISITASFOREDRAG FET OG DALEN 14. OKTOBER 2012

Ved vannet

Vann har vært og er sentrum for samfunnet her i Fet og Dalen. Derfor var det både rett og riktig at vannet var sentral i presentasjonen av lokalsamfunnet den første dagen under visitasen.

Båtturen fra Gansvika til Fetsund tok oss på Glommas utløp i Øyeren som danner Nordens største innlandsdelta og skaper en unik økologi med omkring 260 fuglearter, minst 25 forskjellige fiskeslag og mer enn 18 pattedyr. Deltaets økologi gir rom både for det helt unike - deltaet er det eneste stedet fisken asp gyter - og det globale som hvilested og hekkested for fugler fra hele verden.

Vannet har gitt menneskenes levebrød helt fra de første menneskene slo seg ned her. Isen og elven har gitt grunnlag for det fruktbare landbruket og behovet for å krysse elven gjorde Fetsund til kommunikasjonspunkt mellom østsiden og vestsiden, både med ferger og broer, og Øyeren ble transportveien både øst-vest og nord-sør. Gansdalen var også en viktig del av flyktningeruten til Sverige som ble drevet av folk her og reddet livet til mange nordmenn. Også konsentrasjonsleiren for russere på Øvredalen skole mobiliserte lokalbefolkningens nestekjærlighet for dem som var okkupantenes og NS-regimets ofre.

Enda mer markant er vannet som grunnlag for industri basert på skogen og elven som energikilde og transportvei. Sagbruk og tømmerlenser ga arbeid og inntekt og skapte dynamiske møtepunkter i gjensidig avhengighet mellom bondesamfunn og industrisamfunn, mellom arbeidsfolk fra hele østre delen av Østlandet og mellom storbyborgerskapet og lokalbefolkningen.

Her kan dere gjøre profetens ord til deres egne: «Herren åpner elver på snaue høyder og kilder midt i dalene. Jeg gjør (is)ørken til innsjø og tørt land til oppkomme... slik at de hjelpeløse og fattige ikke skal lete forgjeves etter vann og deres tunge tørke ut av tørst» (lett tilpasset fra Jesaja 41,17-18).

Men vannet er også knyttet til ulykker og sorg. 13 personer omkom ved lensene og mange flere slet med store helseutfordringer som følge av arbeidsforholdene. Når dere valgte et flommerke som tusenårsstedet her i Fet, uttrykker det også den dypt forankrede kunnskapen hos folk her at vannet gir, men også tar, liv.

Slik skaper vannet møtepunktet mellom natur og kultur, der naturen som gave og trussel utgjør rommet menneskets kultur utfoldes i. I vår tid gjennomlever dere store og raske endringer i lokalsamfunnet her. Mens dere tidligere var vertskap for mange arbeidere som bodde andre steder, er det dere som reiser ut for å finne arbeid. Elven som transportvei for tømmer er avviklet og sagbruksindustrien er sterkt redusert. Antall arbeidsplassene i jordbruket er også sterkt redusert. Nye arbeidsplasser, nye boliger og ny infrastruktur må utvikles samtidig som deltaets unike økologi må beskyttes og næringsvirksomhet knyttet til naturreservatet gir nye muligheter. Det er flott å se at lokalsamfunnets tillitsvalgte i kommunestyre og administrasjon legger opp til en åpen og dynamisk prosess når fremtiden i form av en ny

kommuneplan skal legges. Det er en forutsetning for at dere i en spennende og krevende omstillingstid realiserer visjon om Fet kommune som et sted der befolkningen sammen skaper trivsel og utvikling.

Kirkene

Fet kirke ligger midt i bygda, høyt og synlig. I området der dagens kirke ligger har menneskene her i Fet forankret sin religiøsitet siden før kristendommen ble befolkningens religion. Siden middelalderen har kirken og kirkegårdene vært det sentrale stedet der folk har erfart et fortettet møtepunkt mellom naturens vann som kilde til liv i dåpshandlingen og som sted der vi igjen blir til jord mens vi venter på oppstandelsens dag.

I rapporten fra forrige bispevisitas for ti år siden ble det påpekt at kirkebyggene hadde behov for rehabilitering. Nå var neppe tilstanden så ille som i den gamle tømmerkirken der det i rapporten fra 1597 ble meldt at prekestolen var "udsiget" og "farligt at staa udi". Det er svært gledelig at kommunens bevilgninger og en generøs gave gjør at kirkene både i Fet og Dalen i dag er i god stand og står som praktfulle smykker i bygda. I Fet kirke er nå også den røde kirkestekstilserien - vakkert utformet av lokale kunstnere i samarbeid med Fet kunstforening – ferdig, og kirken er dermed komplett utstyrt. Det vakre og helt spesielle gravkapellet på Enebakkeset er med og skaper en flott helhet av hellige steder i hele bygdas lengde.

75% av alle som fødes i Fet og Dalen døpes i kirkene og et stort flertall - 65% - av ungdommene bekrefter sin tilhørighet til kirken ved å delta i kirkens konfirmasjonsforberedelse, mens antall gravferder overstiger antall dødsfall. Det betyr at folk som har flyttet ut av bygda, ønsker å ha sitt siste hvilested her. Det vitner om en sterk tilhørighet til bygda og fellesskapet her. Alle ansatte legger ned et betydelig arbeid i å gjøre begravelsene til meningsfulle kirkelige handlinger for de sørgende og gravstedene til gode steder for de etterlatte. Befolkningen her kan være trygge på at kirken og de kirkelige ansatte tar godt vare på dem i dødsskyggens dal.

Gravkapellet ved Fet kirkegård fungerer i dag som et godt egnet seremonirom for livssynsnytrale gravferder og gravferder for mennesker med annen religiøs tilhørighet enn den kristne. Under besøket på kirkegården i Fet var det fint å se hvor godt den buddhistiske graven var integrert i urnelunden. Det er viktig at det årlige møtepunktet om gravsteder for alle livssyn som kirken er lovpålagt å legge til rette for, finner sted, enten på kommunalt nivå eller en større kirkelig enhet.

Samarbeidet med kommunen om ny prestebolig i Dalen gir god stabilitet og synliggjør den kirkelige identifisering med sognet og dets kirke. Gravkapellet trenger en større restaurering. Jeg er glad for at kapellet nå står i fellesrådets vedlikeholdsplaner. Når en planlegger dette arbeidet, er det også tidspunkt for å vurdere om rommet kan innredes med enda større fleksibilitet som kan gi rom for andre møtearenaer enn begravelser.

Menighetsråd og kommune i samarbeid om fremtiden

Det har i det hele tatt vært gledelig å merke den gode dialogen mellom kommunen og menighetens tillitsvalgte og ansatte her i Fet. Relasjonen kommer konkret til uttrykk i den gode tradisjonen med at ordføreren sitter i fellesrådet og har manifestert seg i de mange gode samtalene jeg har hatt i løpet av denne visitasen.

Det er to områder kommunen har særlig ansvar for som vi har hatt et spesielt fokus på for samhandling for å videreutvikle det gode samfunn her i Fet. Det ene er relasjonen mellom kirke og skole, og det andre er samhandlingen mellom den kommunale helse- og omsorgstjenesten og kirken.

Planen som er utarbeidet for **kirke-skole-samarbeid** er et godt utgangspunkt for å vitalisere samarbeidet om skolegudstjenester, RLE-undervisning og kirkens rolle i forbindelse med kriser og katastrofer. Her er det blitt gjort mye godt arbeid, men jeg er også gjort oppmerksom på i et felles møte om dette, behovet for å styrke gjennomføringen av planens foreslåtte tiltak. Planens kombinasjon av undervisning knyttet til kirkerommene og på skolene, gir en nødvendig fleksibilitet.

Et spesielt område er skolegudstjenestene. Antallet skolegudstjenester er lavt i forhold til sammenlignbare kommuner og er en av grunnpilarene i skole-kirke-samarbeidet. Jeg vil derfor oppfordre skolen og kirken til å øke antallet skolegudstjenester, først og fremst knyttet til de kirkelige høytidene. 17.mai-gudstjenestene bør videreføres som familiegudstjenester og være integrert i 17.mai-programmet, men ikke gjøres avhengig av skole-kirke-samarbeidet. Et annet område er å legge til rette for dugnad for opparbeiding av en pilegrimsled til Dalen kirke med historiske og økologiske stoppesteder for refleksjon og som vil gjøre elevenes tilgang til kirken enklere og mer trafikalt forsvarlig. Et tredje felt er religionsundervisning for elever med spesielle behov.

Det andre samarbeidsområdet vi har fokusert på i visitasen, er forholdet mellom **kirken og helsesektoren**. I løpet av en formiddag på Pålsetunet fikk jeg være med å feire gudstjeneste og snakke både med beboere, ansatte og ledere ved virksomheten. Forholdet mellom kirken og Pålsetunet har gjennom mange år vært preget av en åpen tone og et godt samarbeid.

I nyere tekning rundt begrepet «fri religionsutøvelse», ligger det ikke bare et vern mot å bli aktivt hindret eller forfulgt for sin tro. Staten skal også sikre at alle får like muligheter til å utøve og praktisere sin tro eller sitt livssyn. For mennesker med nedsatt funksjonsevne og for mennesker som mottar omsorgstjenester, har samfunnet et aktivt ansvar for å legge til rette slik at alle får en likeverdig mulighet til å utøve sin tro og sitt livssyn. Det innebærer blant annet at helse- og omsorgstjenesten i kommunen må ha gode rutiner for å kartlegge tjenestemottakernes behov i forhold til tros- og livssynsutøvelse. Samhandlingsreformen understreker behovet for samhandling mellom kommunens virksomheter og andre aktører i lokalsamfunnet. Kirken er en slik aktør med stor kompetanse og ressurser. Her ligger det vel til rette for å utvikle en sterkere samhandling mellom kirken og kommunens virksomheter.

Dette en utfordring som ikke bare gjelder Fet og Dalen, men hele bispedømmet. Vi må derfor utvikle og definere prosjekter slik at samhandlingen mellom kirken og helse- og omsorgssektoren i bispedømmet tilpasses de nye utfordringer og muligheter både samhandlingsreformen og alles rett til religionsutøvelse gir. Det utmerkede samarbeidet som allerede utfoldes her i Fet og Dalen, gjør at jeg håper dere blir med i et slikt utviklingsprogram.

Frivillighet

Mottoet på en av fagforeningsfanene som er utstilt på Fetsund Lensemuseum og Våtmarssenter, "Fløting er vårt yrke – samhold er vår styrke", uttrykker en holdning som har satt sine spor blant alle samfunnslag i denne bygda. Stoltheten over yrket og bevisstheten om at det er i fellesskap bygda må bygges for å skape et godt samfunn, viser seg i sterk dugnadsånd og høy aktivitet i frivillige lag og foreninger innen idrett, kirkelig arbeid, humanitære foreninger, musikk og annen kunst, historielag og barne- og ungdomsorganisasjoner.

Under frivillighetskvelden på Dalheim var det flere som la vekt på at det må bygges broer mellom de ulike foreningene i kommunen for ytterligere å styrke fellesskap og samhold. Kanskje kan det være en ide å danne en felles, lokal plattform for frivillige organisasjoner i Fet etter mønster av Frivillighet Norge. Det kunne være en arena for kommunikasjon mellom ulike sektorer, felles mobilisering om spesielle prosjekter og koordinering av kommunikasjonen med kommunale organer og strategiprosesser.

Kulturuka fremstår i dag som et slikt fyrtårnarrangement for opplevelse og fellesskapsbygging på tvers. Andre eksempler jeg har sett er samarbeidet om flykningerelasjoner mellom kirken ved KFUK-KFUM og Røde Kors, og forhåpentligvis idretten om ikke lenge, driver. De økumeniske friluftsgudstjenestene ved lensene er et tredje. Og det finnes helt sikkert flere.

Trosopplæring

Kirken er på samme måte som lokalsamfunnet som helhet i en brytningstid. Mennesker bærer på et større spekter av livserfaringer, og kirkens oppgave er å gi disse erfaringene en tolkning. Derfor har kirken satt i gang med et større utviklingsarbeid innenfor trosopplæring og gudstjenesteliv. Hensikten med dette utviklingsarbeidet er at nye generasjoners forankres i kirken og den kristne tros- og livstolkning og finner gudstjenestene meningsfulle og gjenkjennbare.

I Fet og Dalen har DELTA-konseptet vært den bærende ideen i den lokale trosopplæringen. I mange år har dåpssamtaler, 4-årsbok, søndagsskole og konfirmasjon vært bærebjelkene i dette arbeidet. Etter at menighetene ble tildelt trosopplæringsmidler har det blitt startet opp flere nye tiltak: Dåpstreff, påskevandring, Lys Våken og åpen barnehage i Fetsund KFUK-KFUM og KFUK-KFUM-Speideren – for å nevne noe.

Det har for meg vært inspirerende å se samarbeidet om barn og unge mellom kirkens to sterkeste organisasjoner i Fet og Dalen, nemlig KFUK-KFUM og Normisjon. Speiderarbeidet har opplevd en markant vekst den siste tiden, godt ivarettatt av mange dyktige voksenledere. Klatreveggen på Normisjons bedehus i Fet som bakgrunn under sangkvelden, viste at fornyelsen lever og det var fint å få være på opptakelsesmøte på Speidern denne uken. Det var også flott å høre hvordan formannen for Normisjon i Dalen stilte bedehuset til disposisjon da menighetsrådslederen i Dalen etterlyste behovet for et lokale for middagsservering og møteplass for unge familier.

I arbeidet med trosopplæringsplanen blir det viktig å videreutvikle denne gode, kirkelige samhandlingen slik at ulike arenaer blir anvendt til gjensidig oppbyggelse og utvikling.

Gudstjenestelivet

Det andre store utviklingsarbeidet som pågår i kirken vår nå, er gudstjenestereformen. Det felles gudstjenesteutvalget i Fet og Dalen har gjennom en årrekke vært et aktivt utvalg, og har en viktig og rådgivende rolle i forhold til gudstjenesteplanleggingen i de to soknene. Gudstjenesteutvalget har også utviklet de frivillige klokker- og kirkevertteamene. Dette bidrar til å skape en mer involverende gudstjenestefeiring.

Siden høsten 2011 har gudstjenesteutvalget arbeidet fram et forslag til ny lokal grunnordning i de to soknene, som skal godkjennes av biskopen innen advent i år slik at første gudstjeneste med ny grunnordning kan feires 1. søndag i advent. Utviklingen av gudstjenesten har lagt vekt på å øke nattverddeltagelsen. Jeg ser av statistikken at det også her i Fet og Dalen blir viktig å gi gudstjenestedeltagerne frimodighet til å søke fellesskapet i nattverden oftere.

I Dalen sokn feires det gudstjeneste en til to ganger i måneden, i Fet sokn tre av fire søndager i måneden. I et sokn på størrelse med Fet, er det naturlig at kirken brukes *hver* søndag. Denne fjerde søndagen kan dere gjerne tenke alternativt om. Her kan det f.eks. legges opp til kveldsgudstjenester der kulturlivet, kirkelige arbeidslag og andre frivillige organisasjoner inviteres inn, konsertgudstjenester med ulik musikalsk profil og ulike åndelige tradisjoner representert.

Den kristne gudstjeneste har alltid hatt musikk som en integrert del av tilbedelsen. Det drives et svært godt kirkemusikalsk arbeid i Fet og Dalen. Ungdomskoret for konfirmantene og kirkekoret synger ved gudstjenester og samarbeider med det lokale bygdekoret om adventskonserter. Den høye kirkemusikalske kompetansen er en berikelse for menighetslivet generelt, men også en viktig ressurs for kulturlivet her i bygda. Det kommer ikke minst til uttrykk gjennom det gode samarbeidet med kulturskolen, og den viktige rollen som kantorene og kirken har i forbindelse med kulturuka i Fet.

Menighetsrådene

Det har vært stimulerende samtaler med menighetsrådsmedlemmer på flere arenaer disse dagene. Medlemmene har ulike bakgrunn og alder slik at de på en god måte representerer helheten i kirken. Denne perioden er historisk og derfor arbeidskrevende, men energi og ulik kompetanse gjør at ansvaret for å videreutvikle folkekirken i en tid med endrede relasjoner mellom stat og kirke, synes å være i gode hender.

I denne omstillingstiden for kirken vil også menighetsrådene gjennomgå omstillinger slik at de i større grad blir strategiske lederorgan for kirkens liv i bygda og i mindre grad arena for praktisk tjenesteyting, selv om dette alltid vil måtte være en del av det et menighetsrådsmedlem må delta i. En viktig oppgave blir å legge til rette for andres frivillige engasjement i en ny tid, gjerne med en tydeligere oppdeling av arbeidsoppgaver og med økt relasjonsbygging til ulike organisasjoner og miljøer i lokalsamfunnet.

Også erfaringene med valgordningen og rekrutteringsprosessen er det viktig å gjennomgå med tanke på neste valg.

Diakoni

Det finnes ingen kristen kirke uten diakoni, det er omsorg for mennesker og skaperverk slik at nestekjærligheten leves ved å utvikle fellesskap, et rettferdig samfunn og vern om skaperverket. Kirken i Fet og Dalen har da også et rikt diakonalt arbeid.

Prestene møter mennesker gjennom sorgarbeid og i sjelesorg, gjennom Normisjon og KFUK-KFUM drives det et godt arbeid blant eldre, KFUM/K har sammen med Røde Kors startet opp et arbeid med flyktninger i kommunen, kirkekaffen etter gudstjenesten fremmer et inkluderende fellesskap, på Allehelgensdag arrangeres det minnegudstjeneste og konserter for pårørende både i Fet kirke og på Enebakkeset, og hvert år deltar konfirmantene i Kirkens Nødhjelps fasteaksjon. I år ble det innsamlet over 70.000,- i Fet og Dalen. Trosopplæringens mange arenaer er også viktig diakonalt arbeid for familiene.

Kirkegårdsarbeiderne gjør også en viktig diakonal jobb ved å være tilstede for de mange som oppsøker kirkegården. Kirkegårdene er velstelte og bidrar til å gi en verdig ramme til pårørende som oppsøker kirkegårdene i sorg og savn. Mange gjør også et stort uorganisert diakonalt arbeid ved å gi omsorg til medmennesker som man møter på sin vei; naboer, venner, arbeidskolleger og familie.

Dette gode diakonale arbeidet bør danne grunnlaget for at menighetsrådene starter å utvikle en samlet diakoniplan i løpet av høsten 2013, helst sammen med de to store kirkelige organisasjonene KFUM/K og Normisjon. Planen bør relatere seg til kommuneplanen og dens satsinger, andre frivillige organisasjoners arbeid og la seg informere av Kirkens Bymisjon i Lillestrøm, Kirkens Nødhjelp som kirkens organisasjon for global rettferdighet og andre diakonale ressursorganisasjoner. Nabomenighetene i Sørums og Rælingen har gjennom de siste årene arbeidet grundig med diakoniplaner, så i disse nabomenighetene er det mulig å hente inspirasjon og gode, konkrete impulser.

De muligheter som allerede er nevnt i samarbeidet med kommunenes helse- og omsorgsarbeid, gjør at økning i antallet besøk på Pålsetunet og andre bofellesskap og institusjoner for mennesker med særlig behov, virker som et naturlig satsingsområde. Fet og Dalens nære relasjon til naturen og Guds skaperverk gjør det nødvendig å løfte arbeidet med "grønn menighet».

I utviklingen av en slik plan og strategi for kirkens diakonale arbeid, er det naturlig også å inkludere behovet for ekstra personalressurser og behovet for en diakon. Det er svært ønskelig at kirken har en slik stilling som kan være en bro inn mot det kommunale omsorgsarbeidet, mot andre frivillige organisasjoner og spesialiserte kirkelige og andre tilbud.

Fet har rike tradisjoner for at folk flytter hit til bygda. Tidligere var det mennesker fra andre steder på Østlandet som kom for å arbeide ved lensene. Innflyttere er altså historisk sett ikke noe fremmed for bygda. I årene som kommer vil kommunen helt sikkert få en betydelig økning av mennesker med en annen kulturell og religiøs bakgrunn enn vår egen. Hvordan møter vi den utfordringen? Her vil jeg utfordre kirken og myndighetene i Fet til å samhandle og finne gode ordninger.

Misjon

Av innberetningen til visitasen går det frem at det er flere misjonsforeninger i Fet og Dalen, og at det er etablert et fast samarbeid med disse ved at det årlig feires en felles misjonsgudstjeneste med etterfølgende kirkekaffe med misjonstema. Dette er gledelig. Det er naturlig om dette engasjementet nå videreføres i et konkret prosjekt i samarbeid med en av organisasjonene som er med i Samarbeidet Menighet-Misjon i bispedømmet. Aller helst skulle jeg ønske at dere identifiserte et prosjekt som styrker lokale kirkers arbeid innenfor trosopplæring.

Kommunikasjon

Vi lever i en tid der informasjonsarbeid og kommunikasjonsstrategier blir stadig viktigere. Kirken i Fet og Dalen har et meget godt menighetsblad, drevet av svært kompetente frivillige. Jeg vil gjerne også fremheve de flotte og funksjonelle hjemmesidene til menighetene, som driftes av staben på menighetskontoret. Designen er god og all relevant informasjon ligger lett tilgjengelig. Slik skapes det en levende informasjonskanal og etableres en arena der mennesker i Fet og Dalen får nærhet til det som skjer i kirken deres.

Ansatte og stab

Kirkens virksomhet holdes oppe i det daglige av de ansatte. Det har vært godt for meg å bli kjent med de ansatte i menighetene. Jeg har hatt samtale med kirkeverge, alle ansatte i felles stabsmøte, individuelle samtaler med de vigslede medarbeiderne og deltatt med dem i de mange møtene og begivenhetene vi har hatt denne uken. Det er en utfordring at staben ikke er samlokalisert. Dette legger unødvendige begrensninger på stabssamarbeidet. En utvidelse av Servicehuset virker som en realiserbar mulighet. Det vil tilfredsstillende behovene for samlokalisering i nærheten av Fet kirke og innenfor forsvarlige økonomiske rammer.

Forkynnelsen jeg har hørt er klar og tydelig og de vigslede medarbeidernes forpliktelse på sitt vigslingsløfte er erkjent. Det er et godt medarbeiderskap som yter mye og er dedikerte i oppgavene. Mitt inntrykk er at menighetsrådene respekterer de ansattes rett til ordnede arbeidsforhold. I en krevende omstillingstid er det viktig hele tiden å utvikle samhandlingskulturen i organisasjoner og medarbeidernes kapasitet til å snakke hverandre opp. Det gjelder også i stor grad i kirken der vi har en kompleks organisasjon som står midt opp i en krevende nyorganisering. Jeg vil derfor anbefale dere å legge til rette for gode utviklingsprosesser i staben, og mellom stab og menighetsrådene. Det er gode investeringer.

Utsendelse

Vi tilhører ulike arbeidslag i kirken, men vi står på samme grunnvoll. I dåpen i den treenige Guds navn ble vi ett felleskap som fikk oppdraget med å gå ut og fortelle om Gud nåde og kjærlighetsvilje for alle folkeslag til alle folkeslag, og lære dem alle om Guds visjon for menneskenes samfunn. Vi er sendt til verden – og til Fet og Dalen – for å gi alle mennesker et glimt av det evige liv. Og det evige liv er å se Jesus, tro på ham, leve nær ham og lære ham bedre å kjenne. Dette er kirkens grunnleggende oppdrag, også her i Fet og Dalen.

Det kan synes som en uoverkommelig oppgave for hver enkelt av oss. Men oppdraget er ikke gitt oss alene, men som fellesskap. Ingen av oss trenger å streve

etter å finne en tro som kan flytte fjell. Det vil gi oss mye strev og uro. Vi skal holde fast i at troen bringer oss inn i et stort fellesskap som sammen bærer steiner for å flytte fjell. Hver stein er overkommelig og ditt og mitt bidrag blir viktig i kraft av å være en del av fellesskapets samhandling.

Kirken i Fet og Dalen har vært et sted og et fellesskap der mennesker har funnet hjertefred, sjelebot og livets kilde i generasjoner. Sammen skal vi fortsette å løfte hverandre, utfordre hverandre og bære hverandres byrder. I fellesskap skal vi forme kirken i lokalsamfunnet i denne bygda. Ingen av oss kan klare det for oss selv og av oss selv. Men i fellesskap og med Guds veiledning kan også vi være med å flytte fjell.

Fredrikstad 14.oktober 2012

*Atle Sommerfeldt
Borg biskop*